

Nøvn

Hanus vorðin hálvfjerðs

Mánadagin 25. júní fylti ein av okkara mætastu og málkønastu mentamonnum, Hanus Kamban hálvfjerðs ár. Vit báðir hava kenst í tey stívliga trýss av árunum, ja, líka síðani vit spældu í somu gøtu í Havn.

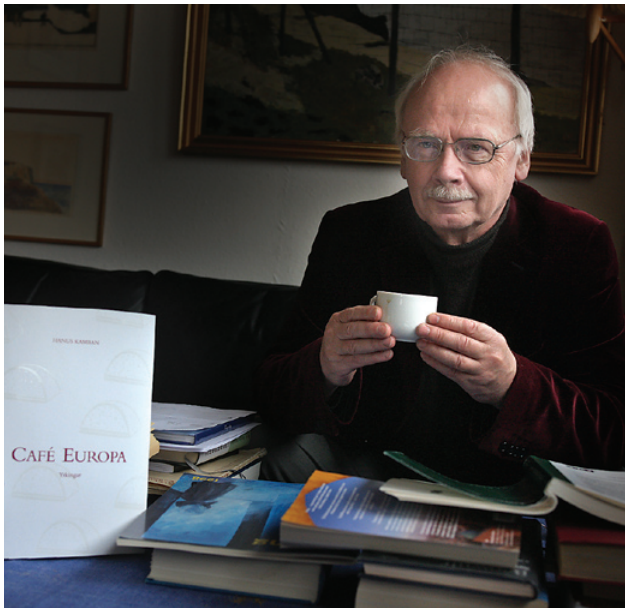
Vit vóru báðir "naturaliseraðir" havnardreingir; – hann úr Skúgví, eg úr Skálavík. Men vit høvdu møður úr Havn. Hetta skapti, hóast aldursmunin ein vissan andiligan felagsskap í tí ambivalentu tilgongdini til tann kulturella og málsliga identitetin.

Tá ið vit seinni komu at hittast dagliga á VBV, har hann gekk í preliminariskúla og eg í studenta-skúla, vóru vit hvørki bygda-ella havnarfrell, men eyðmjúk *føroysk »frell«*, sum longdust og stardu eftir tí intellektuella Europa og øllum tí, sum hesin fantastiski verðinspartur hevði avrikað!

Vit prátadu javnliga saman, bæði um søgu, politikk og mentamála. Hanus var gløggur eygleiðari og eftir aldrinum óvanliga væl informeraður um bæði samfelagsmál, skaldskap og list. Hann var beinleiðis *belisin* og las longu tá alskyns europeiskan skaldskap, men hann hevði eisini stóran áhuga fyri tí sindri, sum til var av føroyskum skaldskapi, ikki minst Janusi Djurhuus og Heðini Brú.

Fyrst í 60' unumr hópaðust vit aftur í Kjøpinhavn, har vit m.a. fleiri ferðir skipaðu fyri studenta-kabarettum, bæði við tilfari og leiki. Eitt stutt skifti arbeiddu vit saman sum blaðstjórar á *Oyggjaskeggja*. Hanus las týskt og týskar bókmentir. Mitt í 60' unum var hann blaðstjóri á studentablaðnum, *Fjølmi* hjá MFS. Tey intellektuelt spennandi árin í Kjøpinhavn vóru allarhelst avgerandi fyri lívsleiðina hjá Hanusi. Tað var **har**, hann av álvara fór at fáast við seriøst tekstarbeiði, sum seinni gjørdist hansara lívsstarv.

Longu í 60' unum skrivaði og týddi hann nakað av prosa-tilfari, men í 70' unum fór Hanus av álvara at skriva kronikkar ella smá essays í føroyskum bløðum m.a. í *Sosialinum*. Hetta vóru málsligar perlur, sum fólk vóru hugtikin og ovfarin av. Evnalið var viðhvørt

kontroversielt og ikki sørt provokerandi, men síðani 1968 hevði tann journalistiski stílin verið rættiliga bondskur í okkara grannalondum, og Hanus var avgjørt ávirkaður av tí rákinum, sum tó enn ikki rættiliga hevði rinið við í Føroyum. Av hesi orsök gjørdist hann næstan pionerur sum djarvur og argandi samfelags-revsari. Hanus legði einki í puristarnar. Hann skrivaði tí lætt, elegant og ókrukkut og var akkurat sum Janus Djurhuus og Rikard Long ikki bangin fyri at brúka præcis fremmandorð, har tey vóru mest hóskandi. Knappliga var føroyskt blivd eitt hent intellektuelt amboð og ikki ein stirvin og fjøtrandi spennitroyggja

Biografisk brøgd

Í 1979 debuterar hann sum biografur við bókini »Kveikt og kannað« um mentamannin, Rikard Long, sum líkasum Hanus sjálvur andøvdi harðliga ímóti tí turr geldu purismuni. Fimtan ár seinni í 1994 ger Hanus seg lidnan við tað størsta biografiska verk-ið, sum nakrantíð er komið á føroyskum, nevnliga tríbinds-teggjan um okkara risaskald, *J.H.O. Djurhuus*. Á hesum ævisøguliga øki verður Hanus ikki tikin og er avgjørt tað allarstørsta talentið, vit eiga. Tað er ikki bara tann litterera søgan, tann góði málburðurin og tann livandi stílin, sum hugtekur lesaran. Nei, Hanus rúnarbindur eisini við sínum sjáldsama dramatiska hegni, sum ger, at sjálvt relativt banalar gerandishendingar verða

spennandi at hoyra og lesa um. Fólk gjørdust kløkk, men sjálvandi eisini fegin um, at føroyskt mál kundi brúkast so virtuost og prægna.

Tað er eingin ivi um, at teir snøggur kronikkarnir og tey spennandi essays, sum Hanus legði fyri við longu í 60' unum hava mykt honum málið og lagt grundina undir tað handarlagið, sum skal til fyri at gera biografiskt tilfar bæði viðkomandi og interessant.

Hanus hevur eisini útgivið stuttsøgur og yrkingar. Í skaldskapi sínum solidariserar hann seg oftast við serlingin, tann forfjónaða, tann minni menta og tann fátæka. Hann hevur sum so mangur socialdemokratatur umsorgan og sterka sociala indignation. Men hann loftar sær so væl málsliga og hartil ofta humoristiskt, at bøkur hansara eru alt annað enn turr socialrealisma. Hann hevur stórt søguligt og internationalt flog, tá ið hann skrivar ella yrkir síni fyndarorð.

Europeiskur mentamaður

Hanus hevur ofta í bæði fjølmiðlum og debattum pointerað, hvussu nógv av okkara kulturarvi kemur frá Týsklandi og Frankríki, og hvussu nógv, vit skylda hesum europeisku gigantum. Tað er eingin ivi um, at hann er forharmaður um, at tað yngra liðið er so illa upplýst um hesi londini, teirra mál og europeiska kontinentala mentan yvirhøvur. Hanus, sum so mangur annar, ógvast

um, at vit eru við at bliva anglosaksiskir heimføðingar. Tað skelkar hann, at tey, sum skulu formidla kulturelt tilfar í dag, ofta eru eiðasør, bæði í týskum og fronskum. Tey eru av óvart blivnir anglomanir heimføðingar. Tí áttu hesi fólk at kompensera við at brúkt vitandi menn, eitt nú Hanus og aðrar sum teirra mentorar og kulturellu leiðbeinarar.

Fyri trimum árum síðani fór Hanus at kroka undan tí anglosaksiska heglinginum og tók sær eitt heilt árs uppihald í tí týska universitetsbýnum Freiburg, har hann mýkti sær tað týska málið og studeraði alskyns týska mentan. Freiburg liggur stutt frá franska markinum, so har ber væl til at oysa úr báðum kultorum. Freiburg er, hóast hann ikki hevur nógv meira enn 200.000 íbúgv, ein sera pulserandi mentabýur; universitetið er nógv umhildið og fær lesandi frá næstan øllum Baden-Württemberg. Sum eitt kuriosum kann nevast, at býurin hevur eitt tað elsta gistingarhúsið í øllum Europa enn í brúki. Tað er næstan 900 ára gamalt.

Freiburgar-árið var eitt avgjørt intellektuelt stimbrandi ár fyri Hanus, og vit hava longu fingið mangan góðan prosastubba frá honum síðani, og hartil er nógv í umbúnað. Hanus fer tibetri ikki at leggja frá sær fyrbils, hann er fullur av virkisfýsn.

Tað intellektuella arbeiðið hjá Hanusi er so fjøllbroytt og fevnir so víða í okkara lítla samfelagi, at hesar reglur eru bara brot og glottar og kunnu sjálvandi bara lýsa ein part av hansara miðvísa aktiviteti sum føroyskur kultur-formidlari. Tá ið hugsað verður um, hvussu lítið og fátæksligt **Parnassið** hjá okkum roynist, so er tað ófatuligt, at kringvarpið og bløðini ikki brúka Hanus meira, enn tey gera.

Hanus var inkarneraður útiseti í nógv ár. Vit eru nógvir útisetar, sum ynskja honum hjartaliga tillukku við degnum, og vit vænta eisini, at nógv fer at síggjast frá hansara málhegnigu hond í mong ár enn.

Virgar T. Dalsgaard

Ein anti-snobbari fyllir 70

Føðingardagsheilsan, sum Rigmor Dam bar fram vegna Javnaðarflokkin á 70 ára føðingardagshátíðarhaldi fyri Hanus Kamban sunnudagin 24. júní 2012 í Steinprenti á Skálatrøð

Týski rithøvundurin Günter Grass skrivar í bók síni "Mín øld" um samfelagsrevsaran og anarkistin, skaldið Erich Mühsam, sum varð fyribeindur í fangaleguni Oranienburg í júlí 1934. Hóast hann í samfullar 17 mánaðir varð píndur so illa, at kona hansara ikki kendi hann aftur, tá ið hon slapp at vitja hann, læt hann seg ikki vika. Tvørturímóti sat hann fattur og andbráður og endurgav úr egnum yrkingum og yrkingum hjá Schiller, tá ið hann varð avhoyrdur av SA.

Günter Grass skrivar, frá sjónarhorninum hjá SA-yvirmanninum, sum stýrdi avhoyringini:

"Sjálvt um hann hevði mist fleiri framtenn, endurgav hann sum stóð hann á leikpallinum. Á ein hátt var hetta láturligt, men hinvegin ... Harafturat gjørdist eg østur av nasabrillunum á jødanøðs hasara ... Enn meiri av rivunum í báðum gløsumum ... Og so brosaði hann óvikandi eftir hvørja endurgeving ..."

At tað er vandamikið at tala at teimum, sum valda, eru dømini mong um, eisini í samtíð okkara. Talufrælsið hóvar sjáldan teimum ráðandi, og sjálvt í Føroyum, er tað so sum so við, hvussu talufrælsið verður røkt.

Í lötuni tykist tað mest sum, at tey ráðandi heldur vilja nýta sítt frælsi til at tiga, enn at siga øðrum, hvør ætlanin er við tí politikki, tey umboða.

Men tibetur eru eisini nøkur, ið vita, hvussu týðandi talufrælsið er, og eitt hitt fremsta umboðið fyri hetta er Hanus Kamban.

Hanus hevur, við altíð

væl brýnda penni sínum, verið ein kyndlaberi fyri frælsa orðaskiftinum, og tað er tibetur ongin, sum er friðaður fyri Hanusar greiningum av valdsmissnýtslu og skilaloysi í samfelagnum.

Tað er ongin loyna, at Hanus altíð hevur kent seg mest heima á vinstravonginum, men Hanus dugir sum fáur at síggja virðið í tí, eisini at kritisera "síni egnu", sum hann so mangan eisini hevur gjørt.

Hanus snobbar ikki fyri nøkrum, hvørki høgum ella lágum, og tað er hansara størsta styrki sum samfelagsrevsari. Har ið teir ráðandi bara síggja og ilskast um rivurnar í brillugløsumum, og har smásinnið øsir seg upp um at verða órógvad í sínum gerandissvøvn, stendur Hanus óvikandi fattur fram við sínum penni og orðum, sum altíð geva veruleikanum og sannleikanum fleiri litir, fleiri brigdi, enn hann hevði áðrenn.

Takk skalt tú hava fyri tað, Hanus, og hjartaliga til lukku við degnum.

Javnaðarflokkurin